
Дядюша А.Р.,
студент 5 курсу, 1 групи, Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ФАКТОРИ ІСНУВАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Ключові слова: насильницька злочинність, запобігання домашньому насильству, ризик, особа злочинця, віктимологічна поведінка жертви.

Анотація: У тезах розглянуто актуальну проблему домашнього насильства та причин його виникнення. Встановлено фактори, які потрібно викоринювати, а також методи боротьби з насиллям в сім'ї.

Аннотация: В тезисах рассмотрена актуальная проблема домашнего насилия и причины его возникновения. Установлены факторы, которые нужно искоренить, а также методы борьбы с насилием в семье.

Ключевые слова: насильственная преступность, предотвращение домашнего насилия, риск, личность преступника, виктимологическое поведение жертвы.

Summary: In theses examined the current problem of domestic violence and reasons for it. The factors, which need to be eradicated, and methods of combating domestic violence are established too.

Keywords: violent crime, prevention of domestic violence, danger, identity of the perpetrator, victim behaviour.

Проблеми ніби нема, але вона існує. Попри запозичення європейських традицій, розширення як правових та економічних мож-

ливостей, зміні виховання нового покоління, - домашнє насильство залишається «тривалою» проблемою в Україні навіть у XXI столітті.

9 червня 2009 р. відбувся розгляд однієї з базових справ Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) «Опуз проти Турецької Республіки» (Справа № 33401/02), де вперше у справі про домашнє насильство Суд установив порушення ст.14 (заборона дискримінації) у поєднанні з порушеннями ст.2 і ст.3 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.. В даному рішенні було визнано те, що домашнє насильство відносно жінок відображає глобальний дисбаланс влади у турецькому суспільстві. За рахунок відсутності гендерної квоти в органах влади та правоохоронних органах, чоловіче домінування очевидне[6]. Таким чином, Суд наклав на державу обов'язок захистити жіноче населення від домашнього насильства та вказав на необхідність брати до уваги його висновки навіть у рішеннях щодо інших держав-учасниць [4]. Проте тільки у 2019 році ми можемо спостерігати перше рішення, прийняте ЄСПЛ щодо домашнього насильства в Україні. Справа «Левчук проти України», (заява № 17496/19) в якій позивачка посилаючись на ст.8 ЄКПЛ, оскаржувала відмову видати наказ про виселення її колишнього чоловіка. У позовних вимогах виділила ставлення українських суддів щодо її справи: надмірний формалізм у рішеннях викликав в її колишнього чоловіка почуття безкарності, яке наражало її та дітей на ще більшу небезпеку. В результаті, ЄСПЛ визнав порушення [5]. Та чому це сталося тільки у 2019 році?

На основі Конвенції Ради Європи про запобігання насильства стосовно жінок і домашнього насильства та боротьби із цими явищами від 11 травня 2011 р., а також резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 р. №70/1 про затвердження глобальних цілей сталого розвитку до 2030 в українському законодавстві впровадження ряд нормативно-правових актів: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» в редакції від 01.01.2020 р. №2229 □ VIII; Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» в редакції від 07.01.2018 р. № 2866 □ IV; Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» в редакції від 20.05.2014 р. №5207 VI та інші.

Відповідно до ст. 126¹ КК України, домашнє насильство - це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Спеціальним законодавством, ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» також визначено об'єктивну сторону даного правопорушення, що включає у себе: а) економічне насильство; б) психологічне насильство; в) сексуальне насильство; г) фізичне насильство [5].

Попри це та низку встановлених законом засобів впливу на кривдників, злочини як існували раніше, так і продовжують вчинюватись, а причиною цього є декілька вагомих факторів. Серед них: об'єктивно існуючі зовнішні обставини (низький рівень зайнятості, зростання пияцтва та алкоголізму тощо); комплекс особистісних властивостей конкретного індивіда, який вчинив злочин; віктимологічні властивості жінки-жертви злочину (анатомофізіологічні особливості організму; специфічність психічних процесів; вікові особливості та стан здоров'я; виконання материнських і соціальних функцій тощо). [9]

Слід детальніше зупинитися на останніх двох факторах (особі злочинця та особі жертви). Особа злочинця, у даних злочинах характеризується, як особа чоловічої статі, віком від 30 до 50 років та з мінімальною заробітною платою [1]. Виховання цих осіб у дитинстві здійснювалося або у сім'ях з низьким економічним благополуччям, або з насильством, яке викликало комплекси [3]. Ця агресивна поведінка викликана певними рисами, які присутні в їх особистості: вживання алкогольних напоїв, імпульсивність, пасивне відношення до виховання дітей та проблеми з психологічним здоров'ям, ригідні сексуальні ролі та насильство під час статевого акту, розв'язання конфліктів через застосування сили, «тоталітарний» режим у сімейних відносинах та інші [4].

Щодо жертв насильства слід визначити їх як: безробітні жінки з патріархальним соціальним ладом у сім'ї та слабким, піддатливим

характером. Внаслідок страху бути самотніми або сліпої любові до кривдника, готові терпіти грубе поводження до себе, рішення у важливих ситуаціях довіряють приймати другій половинці, не бажаючи сперечатися та викликати нові конфлікти, які і так агресивно закінчуються [1]. Жінки-жертви у більшості випадків не вірять у те, що у них є право на захист. Часто на них відбивається тяжкий стан, викликаний негативною оцінкою суспільства [3]. Тиск з боку правоохоронних органів, які намагаються вирішити справу за рахунок примирення жертви з кривдником, чим посилюють відчуття тривоги у жінки.

Попри це, існує низка факторів, які посилюють ризик насильства у сім'ї: постійні сварки, викликані соціальними, економічними, психофізіологічними та соціокультурними факторами; боротьба за владу і домінування у сім'ї, ригідність у відносинах між партнерами [4].

Отже, попри розроблення багатьох методик та концепцій по оцінці ризиків домашнього насильства проблема криється всередині. Так, як цей злочин, як і низка інших є соціальним, саме цей фактор є визначним при запобіганні даної агресії.

За рахунок зростання рівня правосвідомості серед населення України та збільшення інформування щодо відповідальності за його скоєння, кількість жертв, які звертаються до правоохоронних органів теж еволюціонує [2]. Дана тенденція помітна як за кількістю кримінальних проваджень, які були відкриті за останні роки відповідно до ст. 126¹ КК України (у 2019 р. – 1068, а також від січня до жовтня 2020 р. – 1994) [8]. Також не можна не врахувати вклад громадських організацій щодо попередження та протидії домашньому насильству (Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна», громадська організація «Розрада» та інші). Не слід стояти осторонь при засвідченні факту насильства та мовчати про грубе відношення як до себе, так і до своїх близьких осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінологія / за заг. ред. Б.М. Головкина. Харків : «Право», 2020. с. 303-317.

2. Віктимологія / навчально-методичний посібник / за ред. Н.І. Бумаженко. – Вітебск : УО «ВГУ ім. П.М. Машерова», 2010, с. 59-67.

3. Головкин Б. М. Як стають жертвами злочинів / Б. М. Головкин // Проблеми законності. – Вип. 136. – 2017. – С. 161 – 172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2017_136_19

4. Юрченко О. Ю. Аналіз державної політики щодо захисту прав жертв від насильницьких злочинів / О. Ю. Юрченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2014. – Вип. 12(2). – С. 107–109.

5. Європейський суд з прав людини, справа «Левчик проти України» (заява № 17496/19) від 03.09.2020 URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-levchuk-proti-ukra%D1%97ni/> (дата звернення: 12.11 2020).

6. Європейський суд з прав людини, справа «Опуз проти Турецької Республіки» (заява № 33401/02) від 09.06.2009 URL: <http://hrlib.kz/wp-content/uploads/2016/07/2009%D0%9E%D0%BF%D1%83%D0%B7%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%A2%D1%83%D1%80%D1%86%D0%B8%D0%B8.pdf> (дата звернення: 12.11 2020).

7. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» в редакції від 01.01.2020 №2229-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 12.11 2020).

8. Статистична інформація Генеральної прокуратури України: веб-сайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat> (дата звернення: 12.11 2020).

9. Ткачова О. В. Віктимність жінок: Проблемні аспекти / Ткачова О.В. // Теорія і практика правознавства. – 2017. – Вип. 2 (12) – С. 1 – 10.

Науковий керівник: к.ю.н., доц., О.В.Ткачова.